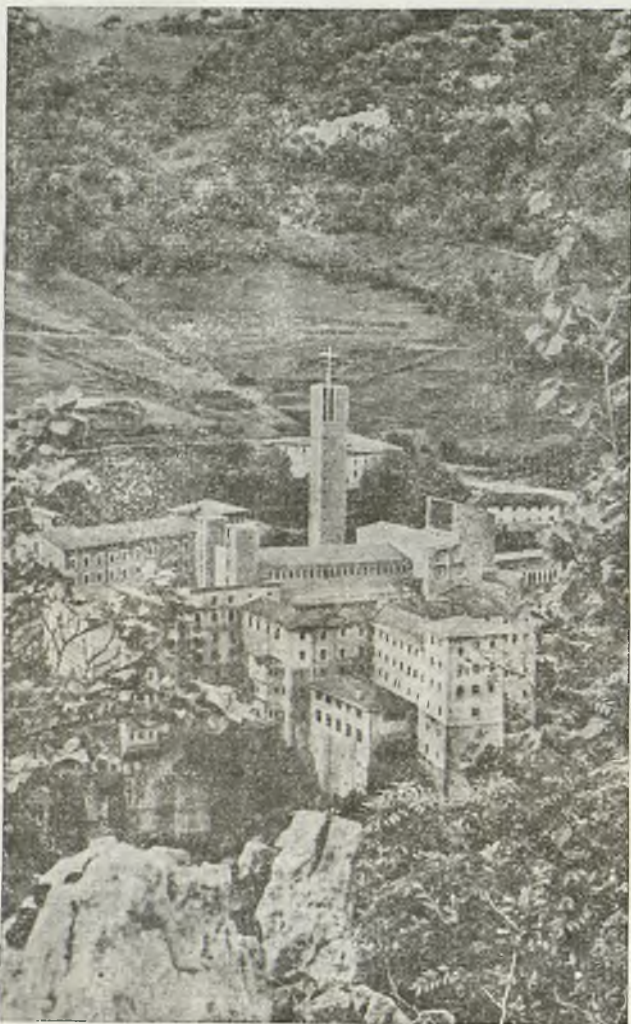

EUSKAL AKADEMIAREN

Arantzazuko elelzea

EUSKEREAREN BATASUNAZ

Euskerearen batasuna egin ezker, euskalkiak* zelan gerruko direan jakin gura geunke. Guztion kezka dogu ori. Eta larregi ataraten doguzan adibideren* batzuk eta arrazoi askok, ba dirudi, kezka ori gaiztotu ta indartu baiño ezin dabela egin. Errezeluak erre gaitu beti euskaldunok, eta gaur barriro. Gipuzkera beste guztieri nagusituko ez ete jaken da gaur batez be bildurra.

Eta bildur au, ez da oiñarri bakoa. Oiñarri okerretan oiñarritua, alan be, deritxodanez.

Leenengo, euskera idatziaren batasuna egin gura da. Eta au gipuzkera izango danik, ezin leiteke ariñegi esan.

Bearbada, euskera batuan beste euskalkiak* baiño nabarmenago agertuko da gipuzkera deritxogun ori. Baiña ori, geure ikusmoldearen engaiñu bat izan leiteke, geure «ilusión óptica» bat.

Bizkaiko lagunakaz sarri gertatu jaku, ezagutzen ez eben esakera bat esan deutsegun orduko osteratu deuskuela: ori, gipuzkera da. Bizkaiko esakerarik edo joskerarik jatorrena izanda be, ezagutzen ez dabenari, gipuzkera deritxoe* Bizkaian, beste barik.

Olan, eurena dabena be, giputzeri erregaletan deutsee bizkaitar askok.

Gipuzkoan euskera ikasten ezagutu dodazanak —leendik etxeko euskera jakin ba ekienak esan gura dot— esakera ba-

Urrillaren 3'tik 5'erarte, garrantzi aundiko batzuk (Euskal Akademiaren) urrezko ezteguak ospatuteko. E Batasuna.

Olakoetan beti jazoten dan lez, batzuk preguntzat batzuk.

Zaartzen asiak direanak, pixka bat eskeptikotzat dabilietz, oraintxe dala garaia, aro* ona dagoala, eta paus

Aldizkari onetan, naikoa agertu da Euskerearen ikasten ari* dan Jose Azurmendiren idazlan luze samar Arantzazun batuko direan euskaltzaleentzat onuragarri

rriren bat entzutean, ez eben pentsetan beste nonbaitekoa zanik: Tolosako euskera da ori, esaten eben eta konforme geratzen zirean. Edo jente ikasiaren eta abadeen euskera izango zala, eta kitto.

Olan, giputzak askotan, katua erbi dalakoan jaten dabe. Bizkaitarrak ostera, erbia be katu dalakoan jaten deuskue.

GIPUZKERA DALA TA

Euskereari laguntziño andia emon deutsoe irratiak, «Zeruko Argia»k eta errian zabaldu direan abesti ta euskal jaialdiak, bertsolariak aaztu barik. Onek darabilen euskera, erriarena baiño landuagoa da geinetan.

Gaurkoz, beste euskalkiak* baiño zabalbide geiago dauko gipuzkerek. Idatzi be, geiago egiten da euskalki onetan, beste-etan baiño; eta Loiolako irrati geiago entzuten da beste guztiak baiño. Beste euskalkietako abesti askok be, gipuzkerarantza jo dabe. Olan, errian zabaldu direan gauza asko, gipuzkerek zabaldu dituala esan bearra dago.

Bidezkoa da au, eta burubide onekoa dogu olan jardutea. Izan be, gipuzkerek egokera ta bentaja onak daukoz orretarako.

Bere zabalbideari eskerrak, aalbide edo posibilidade indartsuagoak erakutsi ditu gaur gipuzkerek, euskera batuaren oiñarri izateko. Izan be, etorkizun sendorik gura badogu, ondo etorriko jaku sendoenari lotzea. Beste euskalkiak baztertu barik egin bearko dala batasun au, agiri autortu deuskue.

Zerbait geiago be gura geunke. Euskalkiok baztertu barik, onen gauza eder ta on asko be jaso ta zabaldu egin bearko lirate. Bizkaian idazten dan gaurko euskerek —«Anaitasuna»n azaldu direan eskutizetako euskerek berak be— gipuzkerearen kutsu* eder bat salatzen* dau. Gipuzkerako idazkietan be, nabari* da olako truke apur bat. Truke au indartu bearko litzake, nire ustean. Idazle giputzak, polito arduratu dira Lapurdikoa eurakanatuten; baiña bizkaierari be apur bat adiago egon bear litzakez, euskerearen batasuna egin gura bada. Itxaropen au daukot. Izan be, euskerearen batasuna, Euskaltzaindiaren agindu eta erabagi batek barik, idazle guztion alegiñak egingo deusku.

Gero, gipuzkera zer dan be argitu bearko litzake, euskera batua giputzegi izango dala bildur direanen kezka apur bat moteltzeko.

URREZKO EZTEGUETAN

bat izango da Oñatiko Arantzazun, Euskaltzaindiaren batzar orren gai* nagusia, auxe izango da: Euskerearen

ka dabilta, beste batzuk bildurrez, eta amesetan be bai

goz bearbada; baiña gazteak bultzaka datoz: baietz eta ori emon bearrekoa dala.

Batasunaz. Alandaguztibe, Münster'eko Unibersidadean au argitaratzen dogu gaur, irakurleentzat eta batezbere zango dalakoan.

EUSKERA OSOTUAZ

Euskerearen batasuna gipuzkerearen gaiñean egiteko guriak, ez dauko tradiziño txarra. Arrazoi onak be, ba daukoz. Oneetariko bat, gipuzkerearen ospe edo prestijioa ei da. Azterketa labor bat zor deusagu puntu oneri.

Ni ez naiz izkuntzalaria. Eta bigarrenik, giputza naiz, edo bearbada naparra (nire sorterri inguruan ez dago alde andirik napar eta giputzen arteko euskeran). Baiña giputz izanda be, gaurko euskal idazleak gipuzkeraz idazten dabelako esanari, muga asko ikusi duetsadaz beti.

Bai, gaur Bidasoaz beitiko idazleak darabilten euskerea, gipuzkerago izango da bizkaiera baiño. (Bizkaiera baiño naparregago be ba dala deritxot, alan be.) Orregaitik, ez dago, nire eritxian, idazleen euskera ori gipuzkera dala esaterik, oraindiño.

Euskaltzaleen batzarretan-eta erabilten dan euskerea polito batuta dagoala esan geinke. Bardin literaturakoa be. Arestiren euskerea gipuzkera baldin bada, nongoa ete da Villasanterena? Eta Torrealdayrena, Kintanarena, San Martinena? Oneek, bizkaitarrak doguz. Eta gipuzkeraz idazten ete deuskue, giputzak direan Txillardegik, Sarasolak eta abarrek? Ze, nik deritxodanez, idazleok guztiok, gipuzkeraz baiño oba, gipuzkerearen gaiñetik dabilta. Eta aal eta ekien modura, euskera batu eta osotu bat sortu deuskue bakotxak. Bardintsu beste idazlerik geinak be.

Ni konforme nago, euskerearen batasuna euskalki danak saltsa baten naastatuz egiterik ez dagoala esaten deuskuenean. Euskal aditzak*, esate baterako, naaste gitxitarako moduak eskiñiko leuskiguz. Onetan Euskaltzaindiak erabagi bearko deusku, nora jo. Egia esan, dagoneko egin xamarturik dauke idazleak eurak be batasuna.

Euskerearen batasunak ba daukoz, ba, idazteak berak ekarri deutsozan oiñarri on batzuk.

Idazleak, eta ez Euskaltzaindiak, egin bearko dabe batasuna beste gauza askotan. Au da, idazleak osotu bearko dabe batasuna. Eta ain zuzen, euskalki batetik eta bestetik batutako materialaz. Ikasi egin bear da orretarako; baiña ikasi, eta ikasia zabaldu. Ori, gaur be egiten da apur bat. Alan be, napar-lapur-tarrerri «ikusiren dut» edota frantses kutsuko berba pare bat baiño askoz geiago artu bearko deutsegu. Idazleen euskera onetarako, Bizkaiko euskalkiari Lapurdikoari baiño be gitxiago artu jakola esan geinke. Bearbada, aditza itxi ezkerro beintzat, bizkaiera ta gipuzkerearen artean alde andiegirik ikusi be ikusten ez dogulako.

Euskal idazle bat baiño geiago enpeiñatu izan jaku, orainñarte ez dakigu nongo lokalismuren bat, edo ba dakigu nori irakurritako arkaismuren batzuk berbiztu ta zabaldu gurarik. Askotan, ondo egongo da ori; baiña onuragarriago izango geunkelakoan nago, orren orde, euskalkien doai berezi ta galduziñak direan edertasunak batzen, zabaltzen eta indartzen saiatuko* bagiña. Orretarako arrazoiak ez lirake izango, uste dodanez, euskerearen aldekoak bakarrik, baita politikazkoak bere. Euskal Erriaren aldekoak.

Nik ikusi eta uste dodanez, olantxe eta ez bestera jokatu deuskue alemanak eta italianoak bere, euren izkuntzen batasuna egin ebenean.

EUSKERA BATUA TA EUSKALKIAK

Bere burua aurkeztu* deuskun baten, olantxe agertu jaku Dante: Dante naiz, jaiotzaz florentziarra, ekanduz* ez. Eta nik itaunduko neuke: berbeta moduz bai ete?

Euskerearen batasuna euskalki baten oiñarriturik egitea komeni jakula finkatu gura dabenak, arrazoizat askotan ekarri deuskue, alemaneraz eta italieraz be olantxe egin zala.

Gure egokerea italiarrena ta alemanena izan ezarren, arrazoi ori ona da guretzat be. Baiña ez dogu aaztu bear, bai Alemanian eta bai Italian, batasunaren oiñarria izkelki* bat-edo izan bazan bere, batasun ori beste izkelkiak osotu ebela.

Izan be, aintxiñatik egin deusku batasunerantza, euskerea idatziak edo literatura euskereak. Leenagoko saio* batzuk alde batera itxita, gaurko batasunik andiena gipuzkerearen gaiñean altzetan da. Baiña batasun ori gipuzkereagaz larregi bardintzea, kaltegarri izango litzakigu. Ez, ez dot esan gura, «alde guztietako gaikein* nahaste ikaragarri bat» egin bearko litzakenik. Baiña bai, *batasun oin sendo* bat autatu* ezkerro, *oin ori osotuten* euskalki danak parte artu bearko leukeela.

Alemanian, ez zan bestera egin. Sajoniako Kantzillerietan erabilten zan izkerea* artu eban Luterok, eta gaurko alemana andik sortu da. (Ez legoke okerregi, aleman izkuntzea Pragan erne zala esatea. Orra zelan, errien kondairan*, gurasoak il dituan Edipo askoz geiago agertzen jakun, semeak iruntsi dituan Saturno baiño!) Berbeta au, erdiko alemana da bere oiñean; baiña goiko ta beeko alemanaren beste zer asko be ba daroaz jasota, beste errialdeetako Kantzillerieri eta batez be Kaiserrenari eskerrak.

Antzera Italian be. Errezegi esan oi da, Toskanako izkelkia* dala, gero italiara batu biurtu jakuna. Bildur naiz, Dantek olakorik entzungo baleusku, bere inpernuko zulorik zuloenera jaurtigiko gindukezala. Amalau izkelki* gitxienez ba egozan Italian Danteren sasoiñan, idazle beronek «*De vulgari eloquentia*» liburuan diñoskunez. Eta Danteren ustean, oneetariko bat be ez zan literatura izkuntza izateko egoki. Toskanakoa be ez! Baiña ba egoan, orreen alboan, jente ikasien eta kortesanoen berbeta modu bat, Dantek *vulgare illustre* deritxona*, edo baita *vulgare cardinale* edo *aulicum* be. Berbeta auxe gura eban Dantek batasunaren ardatza ta garria izateko. Eta gero, jarraitzen dau Dantek, izkelki guztietako edertasunagaz osotu ta biribildu oiñarrizko batasun ori.

Olantxe (baiña olantxe bakarrik) egia da, gaurko italianoak toskanoan daukozala oiñarriak. Eta Sajoniako Kantzillerietan gaurko elamanak. Baiña izkuntza batek eta literatura batek ez dabe oiñarri utsetan geratu bear.

JOSE AZURMENDI